

İngiliz Basınında Plevne Savunması (19.07.1877-10.12.1877)

Remzi Çavuş*

Özet

1877-1878 yıllarında Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı arasında meydana gelen savaşta bugünkü Bulgaristan sınırları içinde kalan Plevne'nin Ruslar tarafından kuşatılması 1877 yılının Temmuz ayı sonlarından başlayıp Aralık ayının onuna kadar devam etmiştir. Gazi Osman Paşa'nın komutasında Plevne'nin savunmasıyla vazifeli Türk birliği ikmal imkânlarından yoksun, asker ve silah sayısı bakımından düşmanın üçte biri kadar olduğu halde Ruslar karşısında beş ay kadar bir süre başarılı bir şekilde mücadele ederek büyük bir takdir kazanmıştır.

Bu çalışmamızda, İngiliz gazetelerini inceleyerek, Plevne savunmasının İngiltere kamuoyuna ne şekilde sunulduğunu anlamaya çalıştık. Bunun için de kaynak olarak genel itibariyle İngiliz gazetelerini kullandık. Plevne savunmasını, kronolojik bir sıraya göre takip ettiğimiz İngiliz basını, beş ay kadar süren mücadeleler esnasında yaşananları, farklı kaynakları kullanarak, günü gününe okuyucularına sunmaya çalışmıştır.

Gazeteler cephelerde yaşananlardan savaşan tarafların üçüncü devletlerle ilişkilerine kadar savaşın değişik yönleriyle ilgili bilgi sunsalar da bunların, Plevne savunmasıyla ilgili bir araştırma için tek başlarına yeterli olduklarını kabul etmek doğru olmaz.

Anahtar Kelimeler: Plevne, Gazi Osman Paşa, İngiliz Basını, İngiliz Gazeteleri.

The Siege of Plevna in the English Press (19.07.1877-10.12.1877)

Abstract

During the war between the Ottoman Empire and the Russian empire between the years of 1877 and 1878, Plevna, which is located within the borders of Bulgaria today, was besieged by the Russians in July 1877 until

* Dr., Araştırmacı Yazar, tezubucu@hotmail.com, (Makale gönderim tarihi: 2015-12-17; makale kabul tarihi: 2016-02-20).

December 10. Although Osman Nuri Pasha, who was in command of the Turkish troops during the defense of Plevna, had a lack of supplies and was outnumbered to one-third in terms of soldiers and weapons, he gained great appreciation by successfully fighting against the Russians for five months.

During this study we analyzed English newspapers in order to understand how the Siege of Plevna was transferred to the public. As sources we generally used English newspapers. The English press, which we chronologically followed in terms of the Siege of Plevna, tried to present their readers the events during the five month long defense from day to day by using different sources.

Even though the newspapers provide various information about the events at the front, the relations of the parties with third party countries and different aspects of the war, it is not right to accept them as only source for a research on the Siege of Plevna.

Key Words: Plevna, Osman Nuri Pasha, English Press, English Newspapers.

Giriş

Rusya sıcak denizlere inerek dünya siyasetindeki etkisini artırmak, Karadeniz'deki hâkimiyetini güçlendirmek, Osmanlı Devleti üzerindeki nüfuzunu artırmak için, Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamakta olan Hıristiyanların haklarını koruma bahanesiyle 24 Nisan 1877 tarihinde Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Savaş, Kafkaslar ve Balkanlar üzerinde olmak üzere iki cephede yaşanmıştır. Rusya'nın Osmanlı topraklarında ilerlemekte olduğunu gören Romanya, Sırbistan ve Karadağ da Rusya'nın yanında yer almıştır. Nisan 1877'den Ocak 1877'ye kadar süren savaş esnasında Rus orduları Balkanlar üzerinden ilerleyerek Çatalca'ya kadar gelmeyi, Kafkaslar üzerinden ilerleyerek Erzurum'a kadar gelmeyi başarmışlardır. Savaşı daha fazla devam ettiremeyeceğini anlayan Osmanlı Devleti'nin girişimleri sonucunda 31 Ocak 1878 tarihinde imzalanan Edirne Mütarekesi ile savaş sona ermiştir¹.

Bulgaristan'ın güneyinde bulunan Plevne, Rus ordularının İstanbul yönünde ilerlediği yol güzergâhında olması hasebiyle, savaş esnasında,

¹ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Filiz Yayınları, İstanbul 2000, 339-341; Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, TTK, Ankara 1997, 517-520.

stratejik bir öneme sahip olmuştur. Buna bağlı olarak da Rus orduları burayı ele geçirmek istemiştir. Bunun için Plevne'yi, beş ayı aşkın bir süre kuşatma altında bulundurmuşlardır. Osman Paşa'nın Ruslara karşı Plevne'de verdiği mücadele 19 Temmuz 1877'de başlayıp 10 Aralık 1877 tarihine kadar devam etmiştir².

Çalışmamızda Plevne savunmasının tüm yönlerini ve bilinmeyenlerini ortaya koymak yerine İngiliz basınına yansımış halini sunmaya çalıştık. Plevne savunmasının yaşandığı dönemde basılmış tüm İngiliz gazetelerini incelemek yerine savaş haberlerini düzenli bir şekilde sayfalarına yansıtılmış olanları tercih ettik.

Savaş esnasında Osmanlı ve Rus gazeteleri yerine tarafsız devletlerin gazetelerinin daha objektif yayın yapmış olabileceğini düşündük. İngiliz basınının sadece kendi savaş muhabirlerinin veya savaştan taraflardan birinin verdiği haberlere bağlı kalmayarak çok farklı kaynaklardan gelen haberleri de sayfalarına taşımış olması bu konuda bize cesaret verdi³. İngiliz gazetelerinin bu şekilde davranmasına ve İngiltere'nin savaşın başladığı günlerde tarafsızlığını ilan etmesine dayanarak bu çalışmamıza kaynak teşkil eden gazetelerin mutlak bir şekilde objektif olabileceğini düşünemeyiz⁴.

Plevne Savunması

Plevne, Bulgaristan'ın kuzey bölgesinde, doğudan batıya doğru akan Gravitza ile kasabanın güneydoğusundan doğan Tutjeniza akarsularının birleştiği yerdedir. Bu iki akarsu kasabanın tam altında birleşerek Vid Nehri'ne yönelirler. Savaş başlamadan önce Plevne'nin nüfusu 17.000 civarındadır. Nüfusun çoğunu Müslümanlar ve Bulgarlar oluşturmaktadır. Savaşın başlamasıyla beraber çevreden gelen göçlerle Plevne'nin nüfusu iki katına çıkmıştır⁵.

² Armaoğlu, a.g.e., 518, 519

³ *Falkirk Herald*, 4 Ağustos 1877; *Aberdeen Journal*, 23 Temmuz 1877; *Aberdeen Journal*, 24 Temmuz 1877; *London Standard*, 4 Haziran 1877; *Pall Mall Gazette*, 6 Kasım 1877.

⁴ *Alnwick Mercury*, 5 Mayıs 1877.

⁵ *Pall Mall Gazette*, 7 Kasım 1877; F. W. von Herbert, *Plevne Müdafası'nda Bir İngiliz Zabitinin Hatıraları*, Çev. Nurettin Artam, Ulus Basımevi, Ankara 1938, 46, 47.

Plevne, Ruslar tarafından, Sofya'ya giden yol üzerinde, ele geçirilmesi gereken önemli bir yer olarak görülmüştür. Osman Paşa da Rusların bu düşüncelerinin farkında olmuş ve önlemlerini buna göre almıştır⁶. Osman Paşa'nın buradaki tutum ve davranışları Ruslar tarafından büyük bir tehdit olarak görülmüştür⁷.

Osman Paşa Vidin'den gelmeden önce Plevne'de yeterince savunma düzeni yoktur. Osman Paşa'nın buraya geldiği günden itibaren başlayan ve günlerce süren çalışmalar sonucunda şehrin etrafındaki tahkimat güçlendirilmiştir⁸. Bu tahkimat genellikle topraktan faydalanılarak oluşturulmuştur. Derin ve geniş bir şekilde hazırlanan siper ve hendekler kesintisiz bir şekilde birbirleriyle bağlanmıştır. Türkler, çarpışmalar boyunca, sadece savunma ve taarruzla meşgul olmamış, şehrin çevresindeki tahkimatı güçlendirmek için de çalışmıştır. Bu siperlerden dolayı Türkler kendilerini güvende hissetmişlerdir⁹. Kazılan hendeklerden geçilebilecek şekilde, yer altına depolar yapılmıştır. Cephanelerin, silahların ve hayvanların bir kısmı buralarda tutulmuştur. Hatta hendeklerin duvarlarına askerlerin istirahat edebileceği şekilde oyuklar açılmıştır¹⁰.

Plevne, Temmuz ayının başlarında, Osman Paşa'nın Vidin'de olduğu günlerde, bir Rus müfrezesi tarafından işgal edilmiştir¹¹. Şehrin savunması konusunda pek önlem alınmamış olduğundan Rusların işgali gayet kolay olmuştur. Kolay kazandıkları zaferin sarhoşluğunu yaşayan Ruslar Plevne konusunda gerekli önlemleri almayı ihmal etmişlerdir. Onların bu ihmali ve Osman Paşa'nın askerî yeteneği, 19 Temmuz 1877'de başlayan çarpışmalarda, Ruslara pahalıya mal olmuştur¹².

Plevne çevresindeki Osmanlı-Rus çarpışmaları üç safhada gerçekleşmiştir. Birincisi 1877 yılının 19 ve 20 Temmuz günlerinde,

⁶ *Falkirk Herald*, 2 Ağustos 1877.

⁷ *London Standard*, 23 Ağustos 1877.

⁸ *Pall Mall Gazette*, 7 Kasım 1877.

⁹ *Alnwick Mercury*, 20 Ekim 1877; *London Standard*, 27 Ağustos 1877.

¹⁰ Charles S. Ryan, *Kızılay Emri Altında Plevne ve Erzurum'da*, Çev. A. Rıza Seyfioğlu, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1962, 106, 129.

¹¹ *Dundee Courier*, 13 Temmuz 1877; *The Star*, 17 Temmuz 1877.

¹² *Morpeth Herald*, 15 Aralık 1877; *The Star*, 28 Temmuz 1877.

ikincisi 30 ve 31 Temmuz günlerinde ve üçüncüsü ise 8-11 Eylül tarihleri arasında meydana gelmiştir.

19 Temmuz 1877 tarihinde, öğleden sonra, Vidin'den 20.000 kişiyle gelmiş olan Osman Paşa ile Rus ordusu arasında Plevne'de ilk çarpışmalar başlamıştır¹³. Osman Paşa'nın emrindeki birlikler yedi gün boyunca yol yürümekten bitkin hale gelmesine ve Plevne'nin gerekli savunma tertibatına sahip olmamasına rağmen Rusların şiddetli bir şekilde gelişen taarruzları geri püskürtülmüş ve onlara büyük kayıplar verdirilmiştir¹⁴. Bunun sonucunda ise Rus birlikleri, daha önce elde etmiş oldukları yerlerin gerisine çekilmek zorunda kalmışlardır¹⁵. 19 Temmuz'u 20 Temmuz'a bağlayan gece destek birliklerinin gelmesiyle daha da güçlenen Ruslar, 20 Temmuz 1877 tarihinde sabahın erken saatlerinde yeniden taarruza geçmişlerdir. Öğle sonrasında da devam eden çarpışmalar esnasında Osmanlı topçu atışları ve piyadelerin kararlı mücadelesi Ruslara büyük kayıplar verdirmiştir. Kazanılan zafer sonucunda Türklerin eline bol miktarda cephane, silah ve savaş malzemesi geçmiştir¹⁶. Osman Paşa'nın zaferi Ruslar için büyük bir sürpriz olmuştur¹⁷. İki gün süren bu çarpışmalar esnasında Türkler 1.200 civarında ölü ve yaralı vermiştir. Rus kayıpları ise çok daha fazla olmuştur. Türkler karşısında tutunamayan Ruslar Plevne'nin on mil kadar uzağına çekilmek zorunda kalmıştır¹⁸. 20 Temmuz 1877 tarihinde Osman Paşa karşısında beklemedikleri bir bozguna uğramış olan Ruslar bundan sonra çeşitli aralıklarla Plevne'ye topçu atışları düzenlemişler ve çevredeki yerleşimlere saldırmışlardır.

Piyade birliklerini taarruza geçirmeden önce Osmanlı birliklerinin gücünü kırma düşüncesine sahip olan Ruslar, 30 Temmuz 1877 tarihinde Plevne üzerine yoğun bir topçu atışı başlatmışlardır. Böylece

¹³ *The Times*, 25 Temmuz 1877; *Aberdeen Journal*, 23 Temmuz 1877; *The Star*, 28 Temmuz 1877.

¹⁴ *Alnwicik Mercury*, 20 Ekim 1877; *The Star*, 28 Temmuz 1877; *Aberdeen Journal*, 23 Temmuz 1877; Ahmed Cemal, *Plevne Müdafaası*, İbrahim Hilmi, İstanbul 1316, 37; Herbert, a.g.e., 45, 46; Ryan, a.g.e., 74; Uçar, a.g.e., 49.

¹⁵ *The Times*, 23 Temmuz 1877.

¹⁶ *The Star*, 24 Temmuz 1877; *Aberdeen Journal*, 23 Temmuz 1877; *Aberdeen Journal*, 24 Temmuz 1877.

¹⁷ *Falkirk Herald*, 2 Ağustos 1877.

¹⁸ *The Star*, 28 Temmuz 1877.

Plevne savunmasının iki gün sürecek olan ikinci safhası da başlamıştır. Rus bataryalarının ilk günkü atışları hava kararına kadar devam etmiştir. Ertesi gün ise topçu atışlarının desteğinde Rus piyadelerinin şiddetli taarruzları görülmüştür. Böyle bir taarruzu bekleyen Osman Paşa gerekli hazırlıkları yapmış olduğundan Ruslar başarılı bir şekilde geri püskürtülmüş ve her iki taraf büyük kayıplar vermiştir¹⁹. Rusların ölen asker sayısı 8.000'i, yaralı asker sayısı ise on dört bini geçerken Osmanlı ordusunun asker kaybı 1.200 civarında olmuştur²⁰. Osman Paşa, yeterli miktarda süvari birliğine sahip olmadığından ve düşman hakkında kesin bir malumat elde edemediğinden dağınık bir şekilde geri çekilen Rus birliklerini takip ettirememiştir²¹.

Aberdeen Journal, 30 ve 31 Temmuz 1877 tarihinde kazanılan zaferi, okuyucularına "Great Turkish Victory at Plevna" başlığıyla duyurmuştur²². Türkleri pek sevmediği bilinen bir savaş muhabiri bile Türklerin Plevne savunmasının ikinci safhasında elde etmiş oldukları büyük başarıyı kabul etmiş ve sonucun Ruslar tarafından hayra yorulamayacağını bildirmiştir²³. 31 Temmuz'dan itibaren ümitsiz bir şekilde devam eden Rus saldırıları Çar'ı ve etrafındaki adamları kaygılandırmaya başlamıştır²⁴.

Falkirk Herald'da yapılan değerlendirmelere göre Türkler,30 ve 31 Temmuz tarihlerinde dünya basınında anılmaya değer bir zafer kazanmışlardır. Türkler böylece, şanlı zaferler kazandıkları, eski günlerine dönmüşlerdir. Savaş meydanında Osman Paşa ve emrindeki askerlerin güveninin çok yüksek olduğu gözlemlenmiştir²⁵. Osman Paşa'ya Avrupa'nın değişik yerlerinden tebrik telgrafları gelmiştir²⁶. Çarpışmalar esnasında Osmanlı ordusunda vazifeli bir subay olan Herbert ise Osman Paşa için, "Kendisi yurdunun içinde ve dışında

¹⁹ *Falkirk Herald*, 2 Ağustos 1877; *Falkirk Herald*, 4 Ağustos 1877.

²⁰ *Aberdeen Journal*, 2 Ağustos 1877; *Aberdeen Journal*, 3 Ağustos 1877; Ali Fuad, *Osmanlı Rus Seferi*, c. 2, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul 1326, 66-68.

²¹ Mahmud Celaleddin Paşa, a.g.e., 454, 455; Ryan, a.g.e., 102.

²² *Aberdeen Journal*, 2 Ağustos 1877.

²³ *Falkirk Herald*, 4 Ağustos 1877.

²⁴ *Falkirk Herald*, 4 Ağustos 1877.

²⁵ *Falkirk Herald*, 9 Ağustos 1877.

²⁶ Ryan, a.g.e., 35.

kutlanmıştır; buna da hak kazanmıştır. Çünkü son zamanlar tarihinin kahramanlarından birisidir. Yaptığı kahramanlıkların yansıması bütün dünya ufuklarında çınlamıştır” demiştir²⁷. Osman Paşa’nın Temmuz 1877’de kazandığı başarılarından sonra İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Derby, “Osmanlı Devleti, dünyada süper bir askerî devlet olduğunu ispat etti” demiştir²⁸.

Morpeth Herald’ta yapılan değerlendirmelere göre, 31 Temmuz tarihinde Ruslar çok ümitli bir şekilde, Plevne’yi almak için harekete geçtiyseler de perişan bir şekilde geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Güneye ilerleyebilmek için burayı ele geçirmeliydiler, aksi takdirde yol güvenliği sağlanmamış olurdu. Fakat 31 Temmuz’daki mücadeleler Ruslar için büyük bir felaket olmuştur²⁹. Ruslar Temmuz sonunda Osman Paşa karşısında kaybettikleri itibarlarını geri kazanabilmek için mücadeleden vazgeçmemişlerdir³⁰. Fakat böyle bir duruma karşı her zaman hazırlıklı olan Osman Paşa karşısında sürekli olarak kayıplar vermişlerdir³¹.

Osman Paşa, Ağustos ayı içinde sadece gelen saldırıları beklememiş, kendisi de fırsat buldukça Rusların üzerine taarruzlar düzenlemiş ve onlara büyük kayıplar verdirmiştir³². Ağustos ayı sonlarında yapacakları saldırıları Ruslar, çarın doğum gününe denk getirmişlerdir. Osman Paşa’dan alacakları Plevne’yi çara doğum günü hediyesi olarak sunmayı düşünmüşlerdir³³. Fakat umduklarını bulamamışlar ve Osman Paşa karşısında perişan olmuşlardır. Özellikle, 31 Ağustos 1877 tarihinde yaşanan mücadelelerde Ruslar binlerce kayıp vermiştir³⁴. Osman Paşa’ya kazanmış olduğu bu büyük başarıdan dolayı gazilik unvanı verilmiştir³⁵.

²⁷ Herbert, a.g.e., 24.

²⁸ Mahmud Celaleddin Paşa, a.g.e., 455

²⁹ *The Times*, 1 Ağustos 1877; *The Times*, 4 Ağustos 1877; *Morpeth Herald*, 15 Aralık 1877.

³⁰ *Evening Telegraph*, 1 Eylül 1877.

³¹ *Falkirk Herald*, 11 Ağustos 1877.

³² *London Standard*, 17 Ağustos 1877; *London Standard*, 23 Ağustos 1877.

³³ Mahmud Celaleddin Paşa, a.g.e., 462-466.

³⁴ *Evening Telegraph*, 3 Eylül 1877.

³⁵ Mahmud Celaleddin Paşa, a.g.e., 466; B. Yediyıldız, “Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa” *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1/1, Ankara 1983, 55.

8-11 Eylül tarihleri arasında yaşanan ve Plevne savunmasının üçüncü safhasını oluşturan devrede Rus Çarı da Plevne Cephesi'ne gelerek emrindeki orduların mücadele azmini artırmaya çalışmıştır.

Eylül ayına gelene kadar yaşanan mücadelelerde Türkleri topçu atışlarıyla yeterince yıpratmadan piyadelerini taarruza geçirdiğini düşünen Ruslar, 8 Eylül 1877'de başlayan üçüncü safhada Plevne üzerine yoğun bir topçu atışı başlatmıştır. 8-9 Eylül tarihlerinde yoğunluk kazanan bu atışlar, 11 Eylül'e kadar kesintisiz bir şekilde devam ettirilmiştir³⁶.

Üçüncü safhadaki mücadelelerde Rusların asker kaybı yirmi bini aşarken Osmanlı ordusunun kaybı dört bin civarında olmuştur³⁷. General Skolbeloff, adamlarının yarısını dokuz on saatlik bir çarpışma sonucunda kaybetmiştir. Savaş meydanı ölülerle ve yaralılarla dolmuştur. Verdikleri destekle Rusların işini kolaylaştıran Romenler yaralılarını toplayabilmek için Osman Paşa'dan ateşkes istemişlerdir. Osman Paşa'nın bu teklifi kabul etmesinin sonucunda Romenler özel bir müfreze kurarak yaralılarını toplamışlardır³⁸.

Rusların büyük bir iştihak ve şiddetle düzenledikleri her bir taarruz hareketi Osman Paşa tarafından geri püskürtülmüş ve devrin padişahı II. Abdülhamit, başarılarından dolayı Osman Paşa'yı kutlamıştır³⁹.

Üçüncü safhadan sonra da Türklerin taarruz gücünü kırmayı düşünen Ruslar, Plevne'yi topçu atışlarıyla baskı altına almışlardır⁴⁰. Bu saldırılara karşı Türkler başarılı bir şekilde karşılık vermiş, Ruslardan silah, cephane, insan ve hayvan ele geçirilmiştir⁴¹. Fakat kesintisiz devam eden çarpışmalar Osman Paşa'nın askerlerini ve cephanesini

³⁶ *Evening Telegraph*, 10 Eylül 1877.

³⁷ *Basiret*, nr. 2201, 3 Eylül 1293; *Evening Telegraph*, 14 Eylül 1877; Talat, "Plevne Müdafaası", *Mecmua-i Askeri*, 7, İstanbul 1927, 61; Mehmed Hulusi, *Niçin Mağlup Olduk? 1877-1878 Osmanlı Rus Seferi*, Haz. İsmet Miroğlu, Sancakçıyan Matbaası, İstanbul 1326, 108; Ali Fuad, a.g.e., 141.

³⁸ *Pall Mall Gazette*, 8 Kasım 1877; *Evening Telegraph*, 10 Mayıs 1877; *Evening Telegraph*, 5 Eylül 1877; *Sheffield Daily Telegraph*, 17 Eylül 1877.

³⁹ *London Daily News*, 19 Eylül 1877.

⁴⁰ *London Daily News*, 20 Eylül 1877; *Evening Telegraph*, 11 Eylül 1877; *London Daily News*, 19 Eylül 1877.

⁴¹ *London Daily News*, 18 Eylül 1877.

günden güne azaltmıştır. Buna karşılık Ruslar, sürekli olarak asker takviyesi almışlardır⁴². Cephane sıkıntısı çekildiğinden, Türk bataryaları Rus topçularının on atışına ancak bir atışla karşılık verebilmişlerdir⁴³. Dolayısıyla da Türk piyadeleri karşı taarruzlara yeterince kalkışmamıştır.

16 Eylül'de meydana gelen çarpışmalar oldukça şiddetli geçmiş ve Ruslar sekiz bin civarında asker kaybı yaşamıştır⁴⁴. 25 Eylül'de meydana gelen çarpışmalar, dokuz saat kadar sürmüş, geri püskürtülen Ruslar sekiz bini aşkın asker kaybı yaşadıkları gibi Türklere bol miktarda savaş malzemesi kaptırmışlardır⁴⁵. Osman Paşa bu mücadeleler esnasında sadece savunmada kalmamış fırsat buldukça karşı taarruzlara da geçmiştir⁴⁶.

Türk ordusu, sadece Rus saldırılarıyla meşgul olmamış, Plevne'deki ordunun ikmal ve zorunlu geri çekilişi için önemli olan Sofya yolunun güvenliğini sağlamak için de mücadele etmiştir⁴⁷. Bunun yanı sıra Ruslar tarafından tahrip edilen telgraf hatlarının tamiri, şehir içinde uzun menzilliği Rus toplarının atışlarından dolayı şehir içinde çıkan yangınların söndürülmesi ve Eylül ayının ortalarında sayısı on dört bini bulan yaralıların tedavisi ile de ilgilenmek zorunda kalmıştır⁴⁸.

The Times'e göre, Ekim ayının sonlarına gelindiğinde, Osman Paşa'nın elindeki kaynaklar tükenme noktasına gelmiş, dışarıyla bağlantılar tamamen kesildiğinden, ikmal alma ihtimali de bitmiştir⁴⁹. Osman Paşa, kuşatma hatlarına karşı çok az sayıda top mermisiyle karşılık vermiştir. Osman Paşa'nın bu tutumlu davranışının bir sebebi olarak Rus toplarının Plevne'nin toprak tahkimatı karşısında pek etkili olmaması görülse de bunun en önemli sebebinin cephane yetersizliği ve Plevne'ye dışarıdan gereken desteğin gelmemesidir⁵⁰. Cephane

⁴² *London Daily News*, 20 Eylül 1877; *Evening Telegraph*, 11 Eylül 1877.

⁴³ *London Daily News*, 21 Eylül 1877.

⁴⁴ *Sheffield Daily Telegraph*, 17 Eylül 1877.

⁴⁵ *London Daily News*, 27 Eylül 1877; 29 Eylül 1877.

⁴⁶ *London Daily News*, 29 Eylül 1877.

⁴⁷ *Evening Telegraph*, 11 Eylül 1877.

⁴⁸ *London Standard*, 23 Ağustos 1877; *Evening Telegraph*, 7 Eylül 1877; *Evening Telegraph*, 13 Eylül 1877.

⁴⁹ *Pall Mall Gazette*, 1 Kasım 1877; *Pall Mall Gazette*, 2 Kasım 1877.

⁵⁰ *Western Daily Press*, 21 Kasım 1877.

kıtlığından dolayı Rusların sürekli devam eden topçu atışlarına çok tasarruflu bir şekilde karşılık verilebilmiştir⁵¹.

Eylül ayının sonlarında Plevne'nin etrafındaki Rus çemberi daha da daralmış, Sofya yolu güvenliğini kaybetmiş ve böylece Osman Paşa'nın dışarıyla ulaşımı ve iletişimi büyük oranda kesilmiş ve ordunun ikmal ihtimali ortadan kalkmaya başlamıştır⁵².

Eylül ve Ekim ayları içinde Osman Paşa'nın emrindeki askerlerin sayısı, stoklardaki yiyecek, giyecek ve savaş malzemeleri her geçen gün azalırken Rus ordusu sürekli yeni destekler almıştır⁵³. Rus-Romen birleşik ordusunun mevcudu 125.000'i bulmuştur⁵⁴. Fakat Osman Paşa her şeye rağmen Rus taarruzlarına karşı tetikte olmuş ve fırsat buldukça karşı taarruzlara geçerek Ruslara önemli kayıplar yaşattırır⁵⁵. Böylece Türk ordusunun hâlâ güçlü bir durumda olduğunu göstermiştir⁵⁶. Ekim sonlarına gelindiğinde, Plevne'nin her yönden kuşatıldığı günlerde bile Osman Paşa'nın Ruslar karşısında hâlâ başarılar kazanmakta olduğu ve onlara önemli kayıplar verdirdiği gözlenmiştir⁵⁷.

Kasım ayının ilk günlerine gelindiğinde Plevne ordusunun yaşadığı zorluklar daha da artmıştır⁵⁸. Gerekli asker ve cephane desteği alamayan Osman Paşa, genel itibariyle, savunmada kalmayı tercih etmiştir. Fakat buna rağmen Osman Paşa'nın ordusu, Ruslar tarafından hâlâ tehdit olarak görülmüştür⁵⁹. Ara ara Plevne'den çıkışlar düzenleyerek karşılarındaki düşmana önemli kayıplar verdiren Türk birlikleri, Rusları bu düşüncesinde haklı çıkarmıştır⁶⁰. Plevne'de

⁵¹ *Pall Mall Gazette*, 8 Kasım 1877.

⁵² *London Daily News*, 27 Eylül 1877; *Shields Daily Gazette*, 3 Ekim 1877; *Shields Daily Gazette*, 6 Ekim 1877.

⁵³ *Shields Daily Gazette*, 4 Ekim 1877.

⁵⁴ *Pall Mall Gazette*, 8 Kasım 1877.

⁵⁵ *Shields Daily Gazette*, 3 Ekim 1877.

⁵⁶ *Evening Telegraph*, 14 Eylül 1877.

⁵⁷ *Pall Mall Gazette*, 2 Kasım 1877; *Pall Mall Gazette*, 3 Kasım 1877; *Pall Mall Gazette*, 5 Kasım 1877; *Pall Mall Gazette*, 6 Kasım 1877.

⁵⁸ *Western Daily Press*, 17 Kasım 1877; *Western Daily Press*, 19 Kasım 1877; *Western Daily Press*, 21 Kasım 1877.

⁵⁹ *Pall Mall Gazette*, 9 Kasım 1877.

⁶⁰ *Western Daily Press*, 17 Kasım 1877.

şartların günden güne dayanılmaz hale geldiği bir zamanda bile bir komutan olarak hâlâ yapması gereken şeylerin olduğunu söyleyen Osman Paşa, teslim olmamaktaki kararlılığını devam ettirmiştir⁶¹.

Kasım ayının sonlarında Osmanlı ordusunun durumu daha da zorlaşmıştır. 26 Kasım'dan itibaren başlayan yağışlar sonucunda her taraf karla kaplanmış, kışlık giysisi olmayan Plevne ordusu bir de dondurucu soğuğa karşı mücadele vermeye başlamıştır. Yaşamakta olan yiyecek kıtlığının hat safhaya ulaşması ise Osmanlı askerleri açısından hayatı çekilmez hale getirmiştir⁶². Plevne'de Türklerden açlıktan ve aşırı soğuktan dolayı ölenlerin olduğu görülmüştür⁶³. Fakat *The Times*'e göre, Osman Paşa, tüm olumsuzluklara rağmen son adamı kalıncaya kadar mücadelesine devam edeceğini belirtmiş ve bunda kararlı olduğunu davranışlarıyla da göstermiştir⁶⁴. *Morpeth Herald*'da yapılan değerlendirmeye göre, savaş tarihinde Osman Paşa gibi savunmada kararlı olan başka bir komutan görülmemiştir⁶⁵.

Kasım ayının ortalarından itibaren İstanbul'dan Osman Paşa'ya Plevne'den çıkış yapması konusunda emirler gelmeye başlamıştır⁶⁶. Çıkış yapmaktan başka çare kalmadığını gören Osman Paşa, 10 Aralık 1877 tarihinde yapacağı çıkış için hazırlıklar yapmaya başlamıştır⁶⁷.

The Times, Plevne'nin düşüşünü "The Fall of Plevna" olarak vermiştir⁶⁸. Osman Paşa'nın Plevne'den emrindeki birlikler ve Müslüman halk ile birlikte yaptığı çıkış hareketi sonucunda çarpışmalar 10 Aralık 1877 tarihinde pazartesi günü sabah sekizden itibaren başlamış ve beş saat kadar sürmüştür. Osman Paşa, sert bir çarpışmanın ardından ağır yaralı olarak emrindeki 40.000 civarındaki insanla birlikte teslim olmuştur. Savaş sahası yaralılar ve ölülerle dolmuştur. Türklerin 10.000 civarında ölü ve yaralısının olduğu tespit edilmiştir. Osman Paşa'nın Vidin yönünde düzenlemiş olduğu çıkış

⁶¹ *Western Daily Press*, 17 Kasım 1877; *Western Daily Press*, 20 Kasım 1877.

⁶² *Western Daily Press*, 30 Kasım 1877.

⁶³ *The Times*, 11 Aralık 1877.

⁶⁴ *Morpeth Herald*, 1 Aralık 1877.

⁶⁵ *Morpeth Herald*, 15 Aralık 1877.

⁶⁶ *Western Daily Press*, 16 Kasım 1877; Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Y.EE, 76/26.

⁶⁷ *Morpeth Herald*, 8 Aralık 1877; Mahmud Celaleddin Paşa, a.g.e., 490, 491.

⁶⁸ *The Times*, 14 Aralık 1877.

hareketi hedefine ulaşamamıştır. 10 Aralık, öğleden sonra, Plevne Rus ve Romen askerleri tarafından işgal edilmiştir. Emrindeki birliklerle Ruslara teslim olmak zorunda kalan Osman Paşa, kılıcını General Granetzky'ye teslim etmiştir. Huzuruna getirilen Osman Paşa'yı ayakta karşılayan Rus çarı, "Neden silahı bırakmadınız (teslim olmadınız)?" diye sorunca Osman Paşa, "Devletim bana, düşmanı çok görünce silahını teslim et, demedi" demiştir⁶⁹.

Morpeth Herald'ta yapılmış olan değerlendirmeye göre, savaş tarihinde Osman Paşa gibi savunmada kararlı olan başka bir komutan görülmemiştir. Giyecek, yiyecek ve savaş malzemesi kıtlığına rağmen Osman Paşa aylarca Plevne'yi savunmuştur. Açlığın tüm orduda galebe çaldığı bir zamanda Plevne'nin büyük kahramanı Osman Paşa, düşman hatlarını yararak çıkmaya çalıştığı ümitsiz bir teşebbüs sonucunda emrindeki askerlerle birlikte teslim olmak zorunda kalmıştır⁷⁰.

London Standard ve Falkirk Herald'ta yapılan değerlendirmelere göre, Osmanlı ordusunun Plevne'de Ruslar karşısında kazandığı başarılar yabancıların Osmanlı ve Rus ordusuna bakışını değiştirmiş, burada elde edilen sonuçlar askerî çevrelerde bomba etkisi oluşturmuş ve Türk ordusunun tekrar eski günlerindeki zindeliğine döndüğü ifade edilmiştir⁷¹.

Plevne'nin savunmasında Osmanlı ordusu Almanya'dan almış olduğu Krupp toplarını kullanmıştır⁷². Mücadeleler esnasında kendi topçu bataryalarının Türk bataryalarına nazaran geri kalmış olduğunu fark eden ve yeniden düzenlemelerin yapılması gerektiğini kabul eden Ruslar, Krupp topu almak için harekete geçmişler ve Almanlarla Krupp topları için anlaşma imzalamışlardır⁷³.

⁶⁹ Mahmud Celaleddin Paşa, a.g.e., 494; Yediyıldız, a.g.e., 55; İ. H. Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. 4, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972, 305-307; *Morpeth Herald*, 15 Aralık 1877; *The Times*, 11 Aralık 1877; *The Times*, 12 Aralık 1877; *The Times*, 14 Aralık 1877.

⁷⁰ *Morpeth Herald*, 15 Aralık 1877.

⁷¹ *London Standard*, 20 Ağustos 1877; *Falkirk Herald*, 9 Ağustos 1877.

⁷² *London Standard*, 27 Ağustos 1877; *BOA, İ.DH.*, 701/49084; *BOA, İ.DH.*, 701/49084; *BOA, İ. MMS.*, 57/2640; *BOA, İ. MMS.*, 57/2636.

⁷³ *Alnwick Mercury*, 20 Ekim 1877; *Shields Daily Gazette*, 3 Ekim 1877; *Shields Daily Gazette*, 11 Ekim 1877)

Bir cepheyle ilgili bilinmesi gerekenler gazetelere yansıyanlarla sınırlı değildir. İngiliz gazeteleri Plevne savunmasını her yönüyle ortaya koymamıştır. Cepheyle ilgili sayısal bilgiler, sağlık hizmetleri, harp hileleri gibi daha birçok durum tam olarak gazete sayfalarına yansımamıştır. Zaten savaşın tüm yönlerini sayfalarına yansıtması gazetelerden beklenen bir ifade değildir. Plevne savunmasının en belirgin yönlerinden biri İngiliz gazetelerinde belirgin bir şekilde işlenmemiştir. Bu da Rusların asker ve silah bakımından Türklerden kat kat üstün olmasına rağmen kendilerinden beklenen performansı gösterememiş olmalarının asıl sebeplerinin ne olduğudur. Bu sebeplerden bir kaçısı şu şekildedir: Ruslar Plevne'ye yaptıkları saldırılarda uzun namlulu olan ve yüksek açılı atışlar yapamayan toplar kullanmıştır. Bu toplarla atılan mermiler ya Plevne'nin etrafını çeviren siperlerin önlerine yığılan topraklara saplanıp kalmış ya da siperlerin çok gerilerine düşmüştür. Hal böyle olunca piyadenin yapacağı taarruzlar için topçu birlikleri gereken ortamı hazırlayamamıştır. Ruslardaki uzun namlulu toplara karşılık Osman Paşa'nın elinde yüksek açılı atışlar yapabilen ve kısa mesafeli hedeflerde başarılı olabilen kısa namlulu toplar vardır. Dolayısıyla da açık sahada yerleştirilmiş ve hedef haline gelmiş olan Rus batarya ve bölükleri Türk topçuları tarafından kolay bir şekilde vurulmuştur⁷⁴. Türklerin Plevne'nin etrafında toprağı kazarak oluşturdukları depolar, siperler ve istirahat yerlerinde güvenli bir şekilde savunmada kalmalarına karşılık Ruslar askerlerini sık sık taarruza kaldırarak açık hedef haline getirmişlerdir. Plevne'yi kuşatan Rus birliklerinin başındaki komutanlar arasındaki koordinasyon eksikliği de Rusların performansını düşüren bir sebep olmuştur⁷⁵.

Sonuç

İngiliz basınının yakından takip ettiği Plevne savunması, Osmanlı ve Rus ordusuna bakışları değiştirmiştir. On sekizinci yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti için büyük bir tehdit olarak görülen Rus ordusunun dünyadaki teknik gelişmelere ayak uyduramamış olduğu ve Rus

⁷⁴ Mehmed Hulusi, a.g.e., 80; A. B. Şirokorad, *Rusların Gözünden 240 Yıl Kıran Kırana Osmanlı-Rus Savaşları*, Selenge, İstanbul 2009, 422-426; Ahmed Cemal, *Plevne Müdafası*, İbrahim Hilmi, İstanbul 1316, 147, 150; Ali Fuad, a.g.e., 147-155)

⁷⁵ Ali Fuad, a.g.e., 72; Mehmed Hulusi, a.g.e., 80)

ordusunda idare zaafı yaşandığı anlaşılmıştır.Yüzyıllar öncesinin savunma şekli olarak görülen hendek ve siper sisteminin yetenekli bir komutan tarafından on dokuzuncu yüzyılın savaş teknolojisine karşı etkili bir şekilde nasıl kullanıldığı görülmüştür. Plevne'yi savunmakla vazifeli askerî birlik, asker ve silah sayısı bakımından kendisinden üç kat daha fazla olan düşmana karşı, kıt imkânlarla,beş ay boyunca verdiği başarılı mücadeleyle Türk askerinin dirayetini ve Gazi Osman Paşa gibi bir komutanın asker idaresindeki önemini dünyaya göstermiştir.

İngiliz gazeteleri, cephelerdeki olayları, farklı kaynakları kullanarak günü gününe sayfalarına aktarmıştır. Böylece adeta Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı arasında yaşanan savaşın takvimi ortaya konmuştur.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

BOA, İ.DH., 701/49084.

BOA, İ.MMS, 57/2640.

BOA, İ.MMS, 57/2636.

BOA, Y.EE, 76/26.

Gazeteler

Aberdeen Journal.

Alnwick Mercury.

Dundee Courier.

Evening Telegraph.

Falkirk Herald.

London Daily News.

London Standard.

Morpeth Herald.

Pall Mall Gazette.

Sheffield Daily Telegraph.

Shields Daily Gazette.

The Star.

The Times.

Western Daily Press.

Literatür

Ahmed Cemal, *Plevne Müdafaası*, İbrahim Hilmi, İstanbul 1316.

Ali Fuad, *Osmanlı Rus Seferi*, c. 2, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul 1326.

Armaoğlu, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, TTK, Ankara 1997.

Danişmend, İ. H., *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. 4, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972.

Mahmud Celaleddin Paşa, *Mir'ât-ı Hakikat*, Berekât Yayınevi, İstanbul 1983.

Mehmed Hulusi, *Niçin Mağlup Olduk? 1877-1878 Osmanlı Rus Seferi*, Haz. İsmet Miroğlu, Sancakçıyan Matbaası, İstanbul 1326.

Ryan, Charles S., *Kızılay Emri Altında Plevne ve Erzurum'da*, Çev. A. Rıza Seyfioğlu, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1962.

Şirokorad, A. B., *Rusların Gözünden 240 Yıl Kıran Kırana Osmanlı-Rus Savaşları*, Selenge, İstanbul 2009.

Talat, "Plevne Müdafaası", *Mecmua-i Askerî*, 7, İstanbul 1927.

Uçar, N., *Gazi Osman Paşa ve Plevne*, Orkun Yayınevi, İstanbul 1978.

Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih*, Filiz, İstanbul 2000.

Von Herbert, F. W., *Plevne Müdafaası'nda Bir İngiliz Zabitanın Hatıraları*, Çev. Nurettin Artam, Ulus Basımevi, Ankara 1938.

Yediyıldız B., "Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa" *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1/1, Ankara 1983, 53-60.